

Félagsmálaráðuneytið
Skrifstofa vinnumarkaðar og starfsendurhæfingar
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík

Reykjavík, 6. október 2020

Efni: Umsögn félagsins Femínísk fjármál um frumvarp til laga um fæðingar- og foreldraorlof, mál nr. 195/2020, 151. löggjafarþing.

Félagið Femínísk fjármál fagnar frumvarpi um ný heildarlög um fæðingar- og foreldraorlof og lengdum samanlögðum rétti foreldra til fæðingarorlofs. Félagið styður heilshugar þá tillögu að fæðingarorlofsréttur verði sem jafnastur og að foreldrar eigi sjálfstæðan rétt til fæðingarorlofs í sex mánuði hvort um sig, með heimild til að framselja einn mánuð á milli foreldra.

Markmið laganna eru skýr; að tryggja barni samvistir við báða foreldra og að gera bæði konum og körlum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Sú lausn sem lögð er til í frumvarpinu (þ.e. 6 mánaða sjálfstæður og jafn réttur) er líklegust til árangurs að okkar mati. Við það fyrirkomulag sem hefur verið í gildi þá nýta 90% mæðra allan sameiginlega réttinn og aðeins um 11% feðra nýta eitthvað af sameiginlega réttinum¹. Það er því ljóst að það þarf að grípa til aðgerða til að auka þátttöku feðra í fæðingarorlofi².

Jafn sjálfstæður réttur foreldra mun hafa víðtæk áhrif á stöðu og tækifæri kynjanna á vinnumarkaði. Lögin fela í sér tækifæri til að jafna aðstöðumun karla og kvenna á vinnumarkaði og draga úr kynbundnum launamun og hafa áhrif á tækifæri til starfsþróunar og lífeyrisréttindi í framtíðinni. Fæðingarorlofskerfi sem hvetur til lengri fjarveru kvenna frá vinnumarkaði stuðlar að veikari stöðu þeirra á vinnumarkaði, fjárhagslegu óöryggi kvenna og eykur hættu á að þær verði fjárhagslega háðar maka sínum. Þá eiga allir foreldrar rétt á fæðingarorlofi með börnunum sínum rétt eins og börn eiga rétt á umönnun beggja foreldra.

Jafn sjálfstæður réttur foreldra mun styrkja aðstöðu feðra gagnvart vinnuveitanda til að taka fæðingarorlof. Þrátt fyrir að réttarstaða foreldra til fæðingarorlofs sé skýr þá sýnir rannsókn Norrænu ráðherranefndarinnar að sumir feður upplifa ýmsar hindranir á vinnumarkaði, s.s. neikvæð viðmót yfirmanna, við að nýta sameiginlegan rétt foreldra til orlofs³. Vinna þarf gegn ríkjandi hugmyndum um

¹ 150. löggjafarþing 2019-2020. Þingskjal 241. 133. mál. Svar félags- og barnamálaráðherra við fyrirspurn frá Andrésí Inga Jónssyni um fæðingar- og foreldraorlof. (2019, 15. október). Alþingi.

² Forsætisráðuneytið. (2020). *Jafnrétti 2020: Skýrsla forsætisráðherra um jafnréttismál 2018-2019. Lögð fram á jafnréttisþingi 2020*. Stjórnarráð Íslands og Jafnréttisráð.

³ Cederström, C. (2019). *State of nordic fathers*. Copenhagen, Denmark: Nordic Council of Ministers.

karla sem fyrirvinnur, sem kemur í veg fyrir möguleika þeirra til að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf⁴. Rannsóknir sýna að orlofstaka feðra hefur skilað sér í jákvæðum viðhorfum til þátttöku í öðrum verkefnum innan fjölskyldna⁵. Jafn og sjálfstæður réttur foreldra getur því leitt til jafnari fjölskylduábyrgðar og verkaskiptingu, en umönnunarskyldur hafa í gegnum tíðina hvílt meira á herðum kvenna en karla.

Í frumvarpinu eru ýmsar aðrar jákvæðar breytingar eins og t.d. að foreldrum sé tryggður sjálfstæður 2ja mánaða réttur við fósturlát eftir 18 vikna meðgöngu og að heimilt verði að færa rétt til töku fæðingarorlofs eða fæðingarstyrks til foreldris í þeim tilvikum þegar ekki hefur reynst mögulegt að feðra barn skv. barnalögum eða annað foreldrið sætir nálgunarbanni eða hefur verið brottvísað af heimili, og þannig auka rétt foreldris þegar sannarlega er bara eitt foreldri til staðar. Aftur á móti eru önnur tilfelli sem geta leitt til þess að eingöngu eitt foreldri getur tekið þátt í umönnun barns. Því tekur félagið undir tillögu BSRB að bætt verði við matskenndri heimild Fæðingarorlofsjós til að úrskurða um flutning réttinda milli foreldra⁶.

Félagið ítrekar fyrri kröfur um að farið sé í blandaða leið á útreikningi á rétti foreldra til greiðslna í fæðingarorlofi líkt og starfshópur um mótun tillögu að framtíðarstefnu í fæðingarorlofsmálum lagði til, þ.e. að auk hækkunar á hámarksgreiðslu sem tók gildi 1. janúar 2019 verði **greiðslur sem samsvara lágmarkslaunum óskertar**⁷. Mikilvægt er að styrkja stöðu tekjulægstu einstaklinga og koma í veg fyrir að fæðingarorlof auki hættu á að börn alist upp við fátækt, og í því samhengi þarf líka að **endurskoða og hækka fæðingarstyrk** til námsmanna og fólks sem staðið hefur utan vinnumarkaðar.

Áfram verða til staðar áskoranir til að auka jafnrétti á vinnumarkaði, m.a. þegar kemur að því að **brúa bilið milli fæðingarorlofs og dagvistunar** og félagið kallar því eftir aukinni áherslu stjórnvalda á að bæta það kerfi til hagsbóta fyrir foreldra, börn og samfélagið allt.

Hagsmunum barna er til framtíðar best borgið með að skapa samfélag jafnréttis. Því skorar félagið á Alþingi að samþykkja fyrirkomulag á skiptingu fæðingarorlofs þannig að það stuðli að jafnri þátttöku og jafnri ábyrgð beggja foreldra, sem og rétti barna til að njóta samvista við báða foreldra.

⁴ Velferðarráðuneytið. (2013). Karlar og jafnrétti. Skýrsla og tillögur um aukinn hlut karla í jafnréttismálum

⁵ Forsætisráðuneytið. (2020). *Jafnrétti 2020: Skýrsla forsætisráðherra um jafnréttismál 2018-2019. Lögð fram á jafnréttisþingi 2020*. Stjórnarráð Íslands og Jafnréttisráð; Cederström, C. (2019)

⁶ BSRB. (2020, 5. október). Umsögn BSRB um frumvarp til laga um fæðingar- og foreldraorlof.

⁷ Starfshópur um mótun tillögu að framtíðarstefnu í fæðingarorlofsmálum. (2016). *Framtíðarstefna í fæðingarorlofsmálum. Tillögur starfshóps*.